

BUITEN

15^E JAARGANG N^O. 32.

ZATERDAG 6 AUGUSTUS 1921.

BOOMEN, LANEN EN BOSSCHEN.
DE KONING WILLEMSLAAN TE BAARN, IN 1921 GEKAPT.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

- LIEN (5), UIT HET FRANSCH VAN ANDRÉ LICHTENBERGER, VERTAALD DOOR E. A. C. BUNK. BLZ. 374
ZWEEDSCHE VOLKSRAADSELS, DOOR G. „ 375
BOOMEN, LANEN EN BOSSCHEN, DOOR THEO RUETER, GEÏLLUSTREERD BLZ. 373, 376--383
HOE DE DIEREN SPREKEN (37), DOOR WILLIAM J. LONG, VERTAALD DOOR S. CLIA STOFFEL BLZ. 384
ROZENHOEDKAAI TE BRUGGE, ILLUSTRATIE „ 384

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

LIEN.

(5) Uit het Fransch van ANDRÉ LICHTENBERGER.

„**B**ERTHA!”
Uit haar droom opgeschrikt, keert Bertha weer op de aarde terug.
„Ik wou, dat hij wegging.”
„Gooi hem met een steen.”

Hem met een steen gooien! Plotseling balt Lien de vuisten en ten tweeden male schieten haar oogen Bertha neer, Bertha, die haar gedachten weer naar Wurtemberg laat reizen. Een steen gooien! hoe afschuwelijk! Neen, maar zij zal hem heel lief uitleggen, dat hij niet verder mee moet gaan.

Terwijl Bertha Bobby voorttrekt en sloffend haar weg vervolgt, gaat Lien weer naar den armen hond toe. Nu durft hij haar zelfs tegemoet komen. Zekerheid licht in zijn oogen. Natuurlijk. Ze zijn vrienden. Hij kwispelstaart zooveel hij kan. Hij beweegt zich druk. En als Lien voor hem neerhurkt, legt hij vleierend zijn poot op haar arm.

„O, lief diertje!”

Met een oneindige teederheid in haar stem en onder veel liefkoozingen legt Lien hem uit, dat hij haar niet meer volgen moet. Neen, neen, het kan niet meer. Hij moet lief naar huis gaan en morgen zullen ze elkaar weer zien op de wandeling en zij zal veel brood voor hem meebrengen en ook een stukje suiker. Afgesproken, hè?

De hond is gaan zitten. Hij beweegt nog steeds z'n staart, maar zwakker. Zijn goedge blik schijnt te vragen. Onder haar vermaning is Lien's toon gebiedend geworden en ze heeft den wijsvinger opgestoken bij wijze van bevel. Zeker zijn treurige herinneringen bij hem opgekomen. Als ze weggaat, kijkt hij naar haar. Zonder zich te verroeren. Hij heeft begrepen. Arm diertje! 't Is hard. Maar toch, het is beter.

Op Bertha's herhaald roepen, is Lien eindelijk komen aanloopen. Met een koortsachtige radheid van tong vertelt ze hoe ze den armen hond heeft moeten uitleggen, dat hij niet meer mee moest loopen. Hij was zoo gehoorzaam! Hij zal niet meer terugkomen.

Een verachtelijke lach doet Bertha schudden. Hij komt niet meer terug! Kijk maar eens!

Tien pas achter hen loopt de arme hond met zijn kop naar beneden. Hij schuurt weer langs de muren. Hij durft niet meer rechtuit kijken. Hij begrijpt wel, dat men niets met hem te maken wil hebben. Hij voelt, dat hij zich misdraagt, maar hij heeft niet den moed afstand te doen van den droom, die hem even beroerd heeft. Hoopt hij nog iets? Wie weet? Maar er is verder op de wereld niets dan ellende en rouw voor

hem weggelegd. Het witte jurkje, dat voor hem uitzweeft, draagt in zijn plooiën alle liefdadigheid, die hij op aarde ontmoet heeft. Hij zal het tot het eind toe volgen.

Lien is terneergeslagen. Iets verstikkends knijpt haar keel dicht.

Zij voelt zich beklemd. Zij blijft nog eens staan, begint opnieuw zacht te smeeken, teekens te geven..... vergeefs..... de arme hond blijft ook telkens staan als ze zich omkeert, wacht lijdelijk haar liefkoozingen of haar slagen af en als ze weer weggaat, volgt hij haar op den bepaalden afstand.

Ze zijn nu de fontein voorbij. Ze naderen het dennenboschje. Nooit heeft Bobby zoo hard geloopt. Hier is het hek. Met gesmoorde stem prevelt Lien: „Ik wil niet naar hem kijken, ik wil niet.”

En heel vlug gaat zij het eerst het hek binnen, holt de laan in. Nu zal hij toch wel weggegaan zijn. Maar nog voordat ze in de vestibule is, treft een klagend gejammer haar oor, dwingt haar zich om te keeren.

Ginds, aan den anderen kant van de deur, zit de arme hond haar aan te kijken. En klagend verwijt hij haar haar verraad. Waarom heeft ze medelijden met hem gehad? Waarom heeft ze hem gestreeld? 't Was beter geweest hem dadelijk alleen te laten, te slaan, weg te jagen. Hij hoopte niets. Maar nu voelt hij eerst recht, hoe ongelukkig hij is. Lien heeft hem nog meer doen lijden dan de anderen..... Zijn klachten gaan een voor een naar Lien's hart, breken het, doen het bloeden... En Lien barst in een wanhopig snikken uit. Vandaag heeft ze een der wreedste menschelijke smarten gekend: machteloosheid bij onverdiend lijden en verdriet.

MOUNE.

Lien en Moune spelen in den tuin. Moune is een mooie Angora-kat. Zijn schouders zijn bedekt met een wijden mantel van lange grijze haren en hij heeft een prachtigen pluimstaart. Boven een wit zijig vest richt zich zijn kop met gele, schitterende oogen en een krijgshaftige snor fier op. Vier pooten met slobkousen van grijs bont zijn voorzien van krachtige spieren en scherpe klauwen. Het is een prachtige verkleinde uitgave van een tijger, krachtig, lenig en heerszuchtig. Maar, ondanks zijn strijdhaftig voorkomen, ondanks den angst, dien hij den hond van den brievenbesteller inboezemt, ondanks de veelgeroemde onafhankelijkheid van zijn ras, is Moune niet meer dan een verachtelijke slaaf. Hij was van nature weerspanning, eigenzinnig en egoïstisch. Hij is onderworpen geworden, gematigd en onpersoonlijk. Zijn verandering, die verwondering wekt bij den zoöloog, zou ook den paedagoog bevreemden. Lien heeft deze wonderlijke verandering bewerkt. Ge vraagt u misschien af ten koste van hoeveel geduld, zachtheid en oordeelkundige discipline? Onnoozele vraag! Nooit werd er willekeuriger opgevoed volgens grilliger ingevingen.

Van zijn prilste jeugd af is Moune het voorwerp geweest van de meest tegenstrijdige behandelingen. Onophoudelijk, zonder merkbare aanleidingen, is hij beurtelings gesmoord in liefkoozingen of onverdiend bestraft. Urenlang is hij gedwongen tot voor zijn ras allernaangenaamste behandelingen. Hij heeft aan een band moeten loopen, zijn pooten moeten laten wasschen in een waschkom, zijn tanden moeten laten poetsen met eau de cologne. Moune heeft alles verdragen. Zijn neigingen tot verzet zijn meedoogenloos gestraft, zijn pogingen tot ontvluchten oogenblikkelijk tegengegaan. Maanden en maandenlang is hij zoo behandeld, beschaafd, zacht, gedwee gemaakt. Tegen alle regelen der gezondheidsleer in is hij door deze leefwijze verbazend dik geworden. Tegen alle regelen der moraal heeft ze hem tot volmaaktheid gebracht in plaats van zijn karakter te bederven. Alleen door het overwicht van haar krachtige, overheerschende natuur heeft Lien Moune voor goed klein gekregen. Lange ervaring heeft Moune geleerd, dat iedere tegenstand onmogelijk was en dat hij altijd aan het kortste eind trok. Hij heeft er zich bij neergelegd. Hij heeft den strijd opgegeven, afstand gedaan van den dienst van zijn spieren of zijn klauwen. Als Lien hem roept, wil hij niet vluchten. Hij laat zich op den grond vallen. Hij is laf.

Vandaag heeft Lien hem als een pop aangekleed, een hoed spartelde niet tegen. Ternauwernood blijkt zijn prikkelbaarheid door een trekking om den mond of een heimelijk slaan van den staart. Maar Lien beveelt hem streng onbeweeglijk stil te zitten. Hij legt de ooren neer en ondergaat zijn kwelling. Mama komt thuis. Lien werpt zich met uitbundigheid in haar armen. „Kijk eens, hoe leuk ik speel.”

Haar gezicht straalt van levensvreugd.

Mama kust haar.

„Ik kan wel zien, dat de les goed gegaan is.”

„O ja, heel goed, Mama.”

Lien houdt op om Moune weer recht te zetten, die iets onverschilligs in z'n houding heeft. Maar hij valt achterover met z'n muts scheef op één oor.

„Wat voor aantekeningen heb je gekregen?”

„O, niets dan „slecht”, en één „matig”. Moune, wil je wel eens recht zitten!”

Moune laat een zwak gemiauw hooren. Mama's strenge toon overstemt het.

„Wat zeg je daar? Ben je dan niet lief geweest?”

Lien antwoordt rustig, terwijl ze Moune's muts schikt:

„O, ik was onuitstaanbaar. Vreeselijk onuitstaanbaar..... U kunt u niet voorstellen hoe..... Juf heeft een briefje achtergelaten om u te vragen me flink te straffen..... Het ligt in m'n spraakkunst, bij het bezittelijk voornaamwoord..... Hij is leuk, hè, mijn baby?”

Maar Mama zegt droevig:

„Praat toch niet van die kat. Welke straf moeten we je nu weer geven?” Lien antwoordt vriendelijk:

„O, wat u maar wilt. U zou me geen dessert kunnen geven of me vijf cent afnemen. Ik heb juist een nieuw stuivertje: of me weer verbieden morgen bij Suze te gaan theedrinken. Dat zou een goede straf zijn, hè?”

En als Mama blijft zwijgen en bedroefd het hoofd schudt, wendt Lien's goede hartje een week. Het is zulk mooi weer! Moune is zoo leuk! Iedereen moet prettig gestemd zijn. Dan roept ze met een lief, vriendelijk gezichtje:

„Weet u wat? geef me al die straffen tegelijk. Dan bent u tevreden. En mij kan het toch niet schelen!”

VI. JONGENHEER BOBBY.

Juf's rok verdwijnt achter de deur. Lien komt als een werwelwind aanstuiven.

Waar is Bobby?

Bobby is bij 't priëel in den tuin. Met z'n twee handjes gekruist op z'n schop, stevig op z'n kleine beentjes, ziet hij z'n zusje aan 't eind van de laan opduiken. Gemengde gevoelens bestormen zijn ziel: blijdschap dat een nieuw gezelschap zich vormt voegen bij dat van Bertha, dat wel wat een-tonig wordt, angst, dat er pogingen tot onderdrukking van zijn persoontje op handen zullen zijn. Alles wel overwogen, het goede van het oogenblik weegt zwaarder dan het leed in de toekomst. Bobby's gezicht klaart op en hij loopt met vreugdegekrijsch naar Lien toe, terwijl hij armen en beenen links en rechts gooit net als z'n zusje.

Vraag niet aan Lien, of ze van haar broertje houdt. Ongeveer drie jaar geleden heeft Onze Lieve Heer het Mama cadeau gegeven en haar zelf een nieuwe gevoelswereld geopend en een onuitputtelijk arbeidsveld. In dien eindeloozen tijd, waarin zooveel kortstondige vriendschapsverbintenissen gesloten, en ontbonden werden en zooveel poppengeslachten elkaar zijn opgevolgd, is de belangstelling voor Bobby steeds grooter geworden.

Eerst was hij maar een heel broos en kostbaar voorwerp, dat je niet dan met de grootste voorzichtigheid mocht naderen.

Vervolgens werd hij net een grappig, mak diertje, dat met z'n liefheden en ondeugende streken het onderwerp van urenlange gesprekken was. Daarna heeft hij zich ontwikkeld tot een eerste klas hansworst, het leukste speelgoed, dat ze heeft. Nu tracht hij een somtijds lastige persoonlijkheid te worden, wier uitingen Lien dagelijks gelegenheid verschaffen ontdekkingen te doen van het hoogste gewicht: de onschatbaarste medewerker tot volkomen ontwikkeling van haar persoonlijkheid.

Met Bobby's intrede in de wereld is Lien een deel der menschheid, dat ze nog niet kende, geopenbaard: dat deel, dat haar krachten en haar maatschappelijke en geestelijke toestand klaarblijkelijk aan haar ondergeschikt maakt. En uit deze dagelijksche aanraking zijn voor haar in den loop der dagen een menigte rechten ontstaan, die zij oogenblikkelijk beseft heeft en die dubbele plichten meebrachten, die zij niet zoo gemakkelijk wilde erkennen.

En allereerst had Lien het recht en de plicht haar broertje lief te hebben. Daartoe behoefde zij niet opgewekt te worden. Zij legde zoo'n vuur aan den dag in de uiting van deze natuurlijke gevoelens, dat meer dan eens, tot haar groote verontwaardiging, men haar heeft moeten verhinderen het voorwerp

van haar teederheid te smoren. Meer moeite had zij daarentegen sommige natuurlijke gevolgen van deze allereerste grondwaarheid te dragen.

Ze heeft bijvoorbeeld niet zonder eenig geestelijk verzet de indringing in het huisgezin geduld van een nieuw wezen, dat dezelfde rechten had als zij op de liefde en de weldaden der ouders. Laten we niet blijven stilstaan bij alle booze pruilgezichten, alle uitbarstingen van jaloezie, die ontstaan zijn door het uitdeelen van liefkoozingen of lekkernijen. Een oppervlakkig beschouwer mocht er eens voor ons heldinnetje onvriendelijke gevolgtrekkingen uit maken: ongegronde gevolgtrekkingen, laten we dat gauw zeggen. Lien, eenig, bevoorrecht kind, heeft drie jaar lang alle teederheid en alle bewondering van haar ouders alleen voor zich gehad: dat opeens te willen deelen, op gelijken voet, met een vreemdeling, die de Hemel mag weten waar vandaan komt, zou alleen bewijzen, dat zij de vereering, waarvan zij het voorwerp was, niet naar waarde schatte. Haar uitingen van jaloezie geven dus slechts blijk van haar zeer juist gevoel van eigenwaarde en van de waarde, die men moet hechten aan de banden des bloeds.

Trouwens, nu is haar opvoeding voltooid. Ze voelt in 't minst geen wrok meer tegen Bobby. Hij maakt deel uit van het gezin. En zeker om haar ongelijk van vroeger goed te maken, doet ze haar best andere verplichtingen, die haar opgelegd zijn, zorgvuldig na te komen: ik meen in 't bijzonder haar plicht tot beschermen.

Want op Lien, als meisje dat het leven al kent, vol ervaring, met menschen- en zakenkennis, rust zeer zeker de plicht Bobby, het onervaren, naïve, onschuldige wezentje te beschermen. En Lien beschermt hem met liefde. Zij zag met teedere, moederlijke zorg toe op z'n eerste stapjes, leidde hem met den vinger door de voetangels en klemmen der lanen, nam de gevaarlijke steenen voor hem uit den weg. Verleden jaar was Lien nog een beetje bang heel alleen in die groote, bruisende zee te stappen; welnu, op den dag, dat ze Bobby stoutmoedig, stilletjes zag ontkomen aan de waakzaamheid van Bertha, die niet oplette, hem langs het strand zag sluipen en toen midden in een onverwacht aankomend golfje gaan zitten, toen vergat ze haar angst en snelde hem het eerst ter hulp. Zij verdedigt hem onverschrokken tegen kinderen, die hem willen plagen. En nog geen veertien dagen geleden heeft ze Suzanne Cartier, die hem z'n hark wilde afnemen, een pluk haar uitgetrokken en haar flink gekrabd.

Lien wendt niet alleen uiterlijke gevaren van haar broertje af. Ze kent de zwakheid van zijn verstand en brengt hem met niet minder waakzaamheid in veiligheid tegen zichzelf. Mee-doogenloos beroofde haar schrandere oplettendheid hem in z'n prilste jeugd van de spelden, die hij probeerde in te slikken en van duizend andere verboden lekkernijen. En daar ingevingen van den boozen geest niet minder schadelijk zijn voor de ziel dan snoepzucht voor het lichaam, wapende ze hem gelijkelijk tegen beide. Hoe vaak redde ze hem van de zonde des toorns door òf door stem òf door gebaar iedere neiging tot verzet te onderdrukken? Zij brengt hem af van egoïsme door hem er aan te wennen zijn lekkers en zijn speelgoed met z'n zusje te deelen. Zij prent hem bescheidenheid in door hem te leeren tevreden te zijn met ondergeschikte rollen in de dagelijksche spelen. Zij berispte streng zijn wreedheid, toen hij zich eens te groote vrijheden veroorloofde met Moune. Zij behoedt hem voor luiheid door hem te dwingen nooit zijn speelgoed te laten slingeren en leert hem gedienstigheid, door hem dat van z'n zusje te laten opbergen. Nooit laat ze een gelegenheid voorbijgaan hem dankje of alsjeblijft te laten zeggen. Krachtig, volhardend, energiek, zonder verslapping, is zij voor hem de stem der wijsheid en der deugd.

En haar werk is verdienstelijk. *(Wordt vervolgd).*

Zweedsche Volksraadsels.

Wat krijgt God nooit te zien, de koning zelden, de boer alle dagen? *(zijns gelijken)*

't Heeft 2 koppen, 6 voeten, maar slechts 10 teenen.

(ruiter te paard)

Welke wezens leven van water of wind? *(de molenaars)*

Lappen op lappen, ze blijven opelkaar zonder dat een naald ze aaneennaide? *(een kool)*

Welk hout is het zwaarste? *(dat van den bedelstaf)*

Wie is de rijkste man ter wereld? *(de vroolijkste)*

Vijf kamertjes met één deur, wat is dat? *(een handschoen)*

G.

LAAN OP „LAARWOUD” BIJ ZUIDLAREN.

BOOMEN, LANEN EN BOSSCHEN.

Een protest tegen het noodeloos kappen van boomen en tegen het verminken van nog andere schoonheid in ons land.

Ik ben een hartstochtelijk liefhebber van boomen en ik wilde wel het recht hebben om ieder te mogen onthoofden die ze omhakt.
R. POINCARÉ.

„.....de diepe, klare nacht, de lucht vol sterren, die stil te fonkelen stonden; een heldre, stralende maan, die zwiwend haar licht goot over heel het wijde verschiet, — de ernst, de rust, de indrukwekkende stilte, het kalme, langzame tempo van den nacht, — stond hij langen tijd daar, naar buiten starend over het stemmige landschap. De strakke heldre maneglans doordrong alles en omgaf het heelal met een weemoedig waas. Zijn blik dwaalde ver weg, daar, waar het landschap in den nachtelijken, zilveren nevel schuilging.

Zijn gedachten gingen vliegensvlug verder en hij peinsde hoe het eenmaal worden zou, in de verre, verre toekomst, in het onzichtbare verschiet. En het mystieke waas van het maan-verlichte landschap, het nevelige duister der verdwijnende landen, daar, diep onder zich, aan zijne voeten, begeleidde hem, beter dan het felle zonlicht dit zou kunnen, zooals een zacht harpaccompagnement een klagende alt-solo beter kan begeleiden dan een vol orkest dit vermog.

Het deed hem een blik slaan in het duistere niet eener verre toekomst, het liet hem zien onzen ganschen aardbol, al onze zoo mooie landschappen tot één grootsch geheel verbonden, alles harmonisch aaneen-sluitend bij elkander, aller mensenwerk daarin opgenomen in een zuiver verband, niets storend, doch veeleer vervolmakend de natuurschepping zelf, — als één grooten tuin, bloeiend en vruchtdragend, alles welverzorgd, alle gebouwen, alle huizen en werkplaatsen, alle moestuinen, landerijen en bosschen, één zuiver geheel

vormend met Gods schepping zelve, nooit en nergens zijn karakter verstorend.....

.....en een groote smart, een diepe weemoed overmeesterde hem, toen hij, na deze afdwalingen in een verre toekomst, ontwaakte uit z'n mijmeringen en terug blikte in het heden en zich herinnerde hoe alles nog was — hoe de menschen elkaar als barbaren van kant maakten — de meest vernuftige werktuigen en middelen uitdachten en awendden om elkander in het groot te verminken, te vermoorden en te verdelgen, in de dwaze veronderstelling dat daarmee het leven en het geluk der overblijvenden gebaat zou wezen!

En hij snikte het uit, bij het weten hoe groot de zee van jammer en ellende — van vernietiging en ontaarding was, die de huidige strijd over heel de wereld had gebracht — bij het herinneren hoe ontzettend de verwoesting was van heel Europa — tot ver over zijne grenzen — niet alleen dat miljoenen menschen vermoord en verminkt en nog meerderen aan den hongerdood prijsgegeven zijn — maar ook dat de Schoonheid der aarde, van natuur en van menschelijken arbeid werd verwoest en vernietigd — al wat vele eeuwen lang was gegroeid, door vele kleine, nietige menschjes was opgebouwd tot één groot, levend organisme — samengesteld uit milliarden gedachten en gevoelens van vele geslachten na elkander — de in steen, in hout, in verf uitgebeelde idealen harer scheppers, van dichters en schilders, van beeldhouwers en bouwmeesters; onze mooie oude steden en dorpen, onze gansche landschaps-schoonheid door enkele daden van den modernen oorlogs-waanzin te niet gedaan — verwoest en verdelgd van onzen aardbodem, voor immer verloren, ont-

OUDE BEUK BIJ RHENEN.

roofd aan het nageslacht, dat ook recht heeft op de schepping der natuur en op de vruchten van den arbeid onzer voorgangers.

En de natuur zelve! Wat is er van overgebleven, van uit dien verren, ouden oertijd, door geslacht op geslacht sinds ontelbare eeuwen in stand gehouden, — verzorgd en vrucht dragend, er van genietend en er van gebruikend naar behoeften en het overdragend aan het nageslacht, beseffend dat alles lechts geleend goed was — hoe is ook hierin barbaarsch huisgehouden, erger dan de barbaren uit den oertijd het vermochten!

En opnieuw kwam een groote smart over hem, als hij dacht aan eigen land, dat, hoewel gespaard gebleven voor den directen oorlogs-geesel, toch ook indirect daarvan geleden had — hoe ook daarin werd verminkt, vernield en verdelgd wat eeuwen lang met zorg was tot stand gekomen, boomen omgehakt, lanen verwoest, bosschen met den grond gelijk gemaakt, fraaie landschappen verminkt en tot woestijn, tot puinhoopen geworden om den mensch tot woonstee te dienen, als schuwde hij de schoonheid! — en dat alles door den niets-ontzienden gouddorst van eenige ruwe, ongevoelige wezens, die zich tijdelijk bezitters waanden!

En dit was het wat hem schreien deed — dat al dat verminkte en vernielde schoon, zoowel natuur-product als kunst-gewrocht — door geen ander, nieuw schoon vervangen werd. En dat het slechts de stompzinnige, idiote drijfveeren waren van enkele goddelooze geldwolven, een droeve samenwerking van politici, militairen en geldmagnaten — die al dit eindelooze leed over onze schoone aarde en hare bewoners hebben gebracht, door te groote macht, hun tijdelijk toegestaan. —

En zooals hij gevoelde het droeve leed door het verminken en het dooden der menschelijke schepping, de kunstwerken en de kultuur, zoo gevoelde hij nog grooter leed door het moedwillig doen sterven, het ruw om het leven brengen der natuurproducten, het vermoorden van Gods Schepping, van bergen en wouden, rotsen en weiden, stroomen en meren, landschappen en parken, boomen en bloemen. Want zooals de kunstwerken de uitingen zijn van het zieleven des kun-

stenaars, van zijn geest, van zijn adel — zijn in beeld, in woord of klank gebracht ideaal, dat het stoffelijke, het materieele doet leven en tintelen, door zijn bezieling, zijn begeestering, — de omzetting van het stoffelijke in het geestelijke — zoo is het gansche Heelal, geheel onze schoone aarde en de hemel, al het levende, de zon, de maan, de sterren, de landen en de zeeën, de bergen en de bosschen, de boomen en de bloemen, de kleuren, tinten en geheel de atmosfeer, ja heel de Natuur zelve — het tot werkelijkheid gekomen ideaal van God — één grootsche uiting van de ziel van God zelf." 1)

En dit hogere, ja dit allerhoogste, dat geen menschelijk vernuft vermag te vervangen of te benaderen, wordt nog schier iederen dag verminkt, verwoest en vernietigd.

Buiten enkele menschenlevens die in ons land door den oorlog te betreuren en enkele materieele goederen die vernietigd zijn — is dit voor ons Nederland zeker wel de ergste oorlogsgeesel geweest: het jammerlijke, bedroevende feit dat bij ons zoo vele, zoo ontelbaar vele boomen, lanen en bosschen gehakt zijn — en nog steeds omgehakt worden.

Wanneer zal dit toch een einde nemen? O, mijn landgenooten! gij allen, die met mij dit land bewoont, ziet gij niet wat ik zie? Wordt gij niet als ik getroffen en ontroerd door dit ieder voorjaar wederkerende wonder der Natuur, dat uit kale, dorre stammen en twijgen steeds nieuw leven opstijgt en ons menschelijk verblijf hier op aarde tot een waren lusthof maakt?

Wat is er toch sinds den oorlog over onzen aardbodem gevaren — welke booze, sombere macht waart er rond, dat men deze allergrootste Schoonheid, de schoonheid van boomen, lanen en bosschen, niet meer schijnt te zien?

Hoe durft men ruw de hand slaan aan wat zoo vele, vele jaren behoefde om tot vollen wasdom en tot ontroerende volmaking te komen?

Weet men 't niet meer — erkent men 't niet meer, dat het de

1) Dit voorafgaande is een fragment uit een onuitgegeven boek van den schrijver.

Natuur is, de natuur in al haar rijkdom, in al haar grenzeloze verscheidenheid, immer, immer weer, die ons menschen, ons allen inspireert; ons drijft, ons levenskracht geeft, ons tot arbeiden in staat stelt? Op welk gebied men komt: wijsbegeerte of godsdienst, wetenschap of kunst — in alles is 't de natuur die ons ten voorbeeld is, die ons beïnvloedt, die ons het scheppen mogelijk maakt.

Wat gaf een Michel Angelo, een Rafaël, een Rembrandt, een Maris of een Mauve de inspiratie tot hunne kunstwerken? De sonates en symphonieën van Beethoven en van zoovele andere componisten; — de kunstwerken op 't gebied van litteratuur, poëzie, beeldhouw- of bouwkunst, hebben deze allen niet hun oorsprong, hun bestaan te danken aan de natuur?

En de godsdienst, de wijsbegeerte, de wetenschap — wat doen deze anders als steeds de wetten der natuur bestudeeren en tot meerdere klaarheid en begrip trachten te brengen, haar wezen te doorgronden?

Waarom vernielt men dan met meedoogenlooze wreedheid datgene wat aan onze natuurlijke schoonheid de meeste bekoring geeft? Neem welk land, welk landschap men wil — zijn 't niet steeds de boomen, de lanen, de bosschen, die er de meeste schoonheid aan geven? Waarom handelt men er dan niet naar? Is de toegenomen waarde in geld van onze boomen zóó hoog, dat dit het verminken van onze landschappen, dorpen en steden wettigt?

Ons zijn vele voorbeelden bekend, dat voor slechts enkele guldens mooie, krachtige boomen werden gehakt, boomen, die hun rol vervulden in den tuin, in de laan, in de straat of op 't plein, in 't landschap of in 't bosch waarin zij stonden, en die allerminst geplant waren alleen voor houtopbrengst.

Maar zelfs al brengen de boomen thans veel meer geld op dan voorheen, dan nog vragen wij: is ons volk thans zóó ver-

materialiseerd dat alleen naar geldelijk voordeel wordt gezien? We zouden het haast gaan gelooven! En het zijn niet de armsten onder ons, die dit barbaarsche kappen op hun geweten hebben. Boomen, lanen en bosschen behooren nu juist niet aan de minstbedeelden — en daarom te meer treft het zoo smartelijk, te moeten zien dat menschen uit de meer ontwikkelde klassen ongevoelig schijnen voor het hogere, voor het geestelijk genot, dat boomen, lanen en bosschen ons schenken

Wij denken hier b.v. aan de Koningslaan te Soestdijk, een prachtige beukenlaan, monumentaal aangelegd, een verbinding van den Amsterdamschen Straatweg tegenover het Paleis, met de Torenlaan; hoe deze geheele laan voor een paar jaar plotseling gekapt werd zonder eenige noodzaak, de boomen waren allen gaaf, en zonder dat één protest gehoord werd. Het park Nieuweroord te Utrecht werd geheel gesloopt, de boomen gerooid, de vijvers gedempt, om er een kantoor-gebouw te plaatsen, dat ook wel op een andere en betere plaats had kunnen staan. De Janssingel te Arnhem moest ook haar schoonen boomentooi missen. Hoe kaal en woest ligt nu het smalle plantsoentje te midden der minder mooie gevels, die vroeger gemaskeerd waren door de kruinen der boomen!

Gemeentebesturen en dergelijke lichamen allereerst behooren het sieraad harergemeenten te eerbiedigen en te beschermen. Behoeven wij dit nog te zeggen: boomen evenals andere natuurproducten, zijn niet alleen nuttig voor ons, menschen, ze geven ons niet alleen timmer- of brandhout, vruchten of schaduw, ze geven ons ook nog „schoonheid.”

Boomen evenals andere voortbrengselen der natuur zijn niet alleen stof, ze zijn ook geest — zij dienen de menschheid niet slechts stoffelijk, doch ook geestelijk. Waren alle menschen hiervan slechts overtuigd!

Den grof bewerktuigden, den materialistischen mensch dient slechts geld, stof, materie. Doch de fijner bewerktuigde, de geestelijke mensch, heeft behoefte aan meer, aan hooger. En dit hooger is voorhanden, ook in de schoonheid der natuur. Dit hooger moet hem geestelijk voeden, zooals ook het lichaam gevoed moet worden. En zij, die dit voedsel voor den geest vernietigen of verminken, zijn zij niet evengoed strafbaar als zij, die de materie vernietigen?

Is het feit, dat er menschen zijn, zóó fijn besnaard, zóó gevoelig voor het oneindig verscheidene in de aanbiddelijke schoonheid onzer aarde — dat zij er hun leven lang door ontroerd worden, er hun godsdienst, hun levensdoel in vinden, geen bewijs genoeg dat deze schoonheid met een welbewust doel werd geschapen en dat zij, ook door groffer bewerktuigden en voor deze schoonheid on-gevoeligen, geëerbiedigd moest worden en ongeschonden bewaard moest blijven, ter eeuwige glorie Gods?

Wat ter wereld geeft deze grove, voor de goddelijke schoonheid ongevoelige wezens het recht als duivels rond te waren, te verwoesten en te vernietigen wat zij niet doorvoelen, begrijpen, noch bewonderen kunnen? Is dit niet de ergste Gods-lastering?

En is dit alles niet een bespottung voor onze beschaving, voor onze maatschappelijke orde, voor onze wetgeving en rechtspraak, die wel ruwe materie beschermt en diefstal of verminking daarvan straft met vrijheidsberoving — doch die beschadiging, verminking of vernietiging van hogere, geestelijke waarden toelaat niet alleen, maar zelfs geen enkel protest laat hooren bij het bedrijven daarvan?

DE KONING WILLEM-LINDE IN HET PARK VAN SOESTDIJK.

Als arme lieden, door koude of armoe gedreven, hout sprokelen, kunnen zij gestraft worden wegens diefstal. Doch hij of zij, die toevallig bezitter of bezitster, geheele boomen, lanen of bosschen verwoest — wat erger is dan diefstal — gaat vrij uit. Hoe zit dat toch? Wordt het niet eindelijk tijd, dat er een wet komt ter bescherming van geestelijke waarden — zooals er sinds menschenheugenis een wet is ter bescherming van materiele waarden?

Reeds is veel, onherstelbaar veel vernietigd en verminkt; vòordat er nog meer wordt verwoest, is het zaak hiervoor te waken.

De schoonheid van onze aarde, deze geestelijke waarde van de hoogste orde, kan niet worden toevertrouwd en overgelaten aan de toevallige bezitters of beheerders daarvan, de feiten wijzen het iederen dag uit, dat deze in hunne handen niet veilig is.

Wij hebben de grootste waardeering voor onze voorgangers, die veel schoonheid schiepen en ons nalieten, welke wij nog dagelijks kunnen genieten en bewonderen. Maar — we weten allen ook dat deze uit het verleden voortkomende schoonheid, door geslacht op geslacht bewaard, verzorgd en voortgezet — wij denken hier b.v. aan de bezitting Middachten met kasteel, bosschen, tuinen en lanen, en nog vele andere prachtige bezittingen — niet altijd veilig is in de handen van opvolgers en erfgenamen — het erfrecht beschermt, helaas! de schoonheid niet — en dan, wee ons, als de bouw-speculant of brandstof-handelaar er zijn klauwen naar uitslaat!

Wat is er op die wijze van zoo menige buitenplaats om Haarlem en elders geworden? Wij weten wel, dat de tijd voor groote buitenplaatsen voorbij is. Maar is het noodig, willen wij vragen, dat daarmee alle schoonheid verloren gaat? Kan een buitenplaats niet in een tuinstad herschapen worden met behoud van alle bestaande boomen, lanen, en bosschen, die gemeenschapsbezit behooren te worden in ons land, slechts matig voorzien van bosch? Wij zijn er van overtuigd, dat dit mogelijk is, als het beheer daarvan wordt toevertrouwd aan aesthetici, inplaats van aan speculanten en vakarbeiders.

Maar ja! 't is waar, de schoonheid is maar betrekkelijk, als zoovele andere zaken! want „schoonheid is geen eigenschap der dingen”. Schoonheid, nietwaar, is in, is van den aanschouwer — de schoonheid is in U en in mij — 't is een eigenschap van onze ziel, van onzen geest. Die boomen, die lanen, die bosschen, dat zijn slechts hout-leveranciers, die wij nu wel „mooi” vinden, maar die de houthakker, de brandstoffenhandelaar, de grondspeculant met heel andere oogen aanziet! Die de Schoonheid niet in zich heeft, als een gave Gods, die ziet geen schoonheid, nooit en nergens. En omdat dit, helaas! zoo is, dienen onze boomen, lanen en bosschen beschermd te worden tegen hen, die deze schoonheid missen, en voor wie alles slechts stoffelijk bezit is. Zoo iets onaantrekbaar is, dan is het zeker weldit:

dat onze aarde, waar wij menschen op werden geplaatst — met al haar schoonheid, geen particulier — maar *gemeenschappelijk bezit* moest wezen!

Want het is toch duidelijk, dat de schoonheid onzer aarde — die toch niemand onzer heeft gemaakt — niet vernietigd moest kunnen worden door hen die zich bezitter wanen en voor wie deze vernietiging geldelijk voordeel oplevert.

Maar — wij vreezen, dat dit nog lang zoo blijven zal. En tot zolang moeten, evenals onze stoffelijke bezittingen gemeenschappelijk worden beschermd door onze wetgeving en hare dienaren — ook onze geestelijke bezittingen gemeenschappelijk beschermd worden. Ja, van nog veel meer beteekenis is dit. Want van geestelijke waarden genieten duizenden menschen, duizenden worden door haar tot leven gewekt en gevoed, van geslacht op geslacht. Hoevelen hebben niet genoten, werden niet ontroerd, sinds eenige eeuwen, door de goddelijke schoonheid eener Middachter Allee, eener Spanjaards-

BEUKEN IN DEN HERFST.

laan en van zoo menig andere laan die ons land nog rijk is? Hoevelen is het Leuvenumsche, het Deldensche, het Ruurloosche of welk ander bosch ook, geen openbaring, geen goddelijke troost of verzachting van veel werelds leed geweest? Hoevele kunstenaars en filosofen deden er hun inspiraties op voor hunne werken om de menschen meerdere klaarheid en begrip bij te brengen? Zijn niet onze mooie kathedralen — wij denken hier ook aan die in het buitenland — geïnspireerd door de zuilenrijen van boomen in onze lanen en bosschen, en geven veel mooie, intieme plekjes in onze bosschen ons geen voorbeeld van onze huiselijke interieurs, een model

LAANTJE BIJ OISTERWIJK.

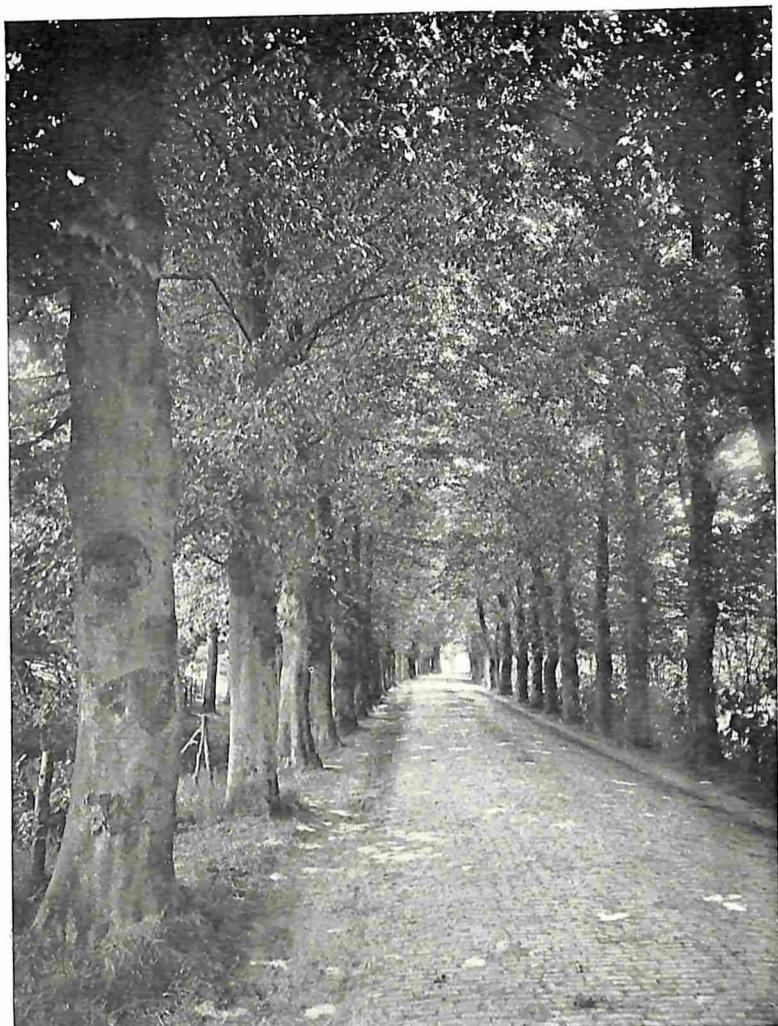

Foto C. Steenberg.

BEUKENLAAN BIJ BLARICUM.

Men lette op de kleine afstanden tusschen de boomen, waardoor deze laan juist karakteristiek is.

der geslotenheid in de open ruimte der natuur? Zijt gij allen het dan niet met ons eens dat het misdadig en tegen ons aller belang is, de schennende hand te slaan aan een Middachter Allée, aan een Koningslaan te Soestdijk, aan de boomen van een Janssingel te Arnhem, aan een deel van het Baarnsche bosch dat ieder jaar kleiner wordt, een Spaanders woud en zooveel andere lanen en bosschen?

Kort geleden kwamen wij door Velp en moesten ook daar tot onze verontwaardiging en ergernis zien, hoe men de hand sloeg aan vele prachtige, kerngezonde beuken, staande langs den straatweg; er werden eenige leelijke huizen gebouwd en waarschijnlijk wilden de bewoners daarvan uitzicht hebben op de „passage”.

En daarom moest de laan verminkt en vele zware prachtige boomen geveld worden. Natuurlijk vindt men altijd wel een drogreden om zulke euveldeeden mee te bedekken: men wil uitzicht op den weg of zon in huis hebben; de boomen staan te dicht op elkander, ze groeien niet mooi uit; of ze worden te oud, en zoo voort. Meestal is het geld hier weer de baas; als men de huizen verder van de boomen af bouwt, benemen deze de zon niet. En wat de afstand der boomen betreft, in de Middachter Allée staan slechts 4 M. en op sommige plaatsen nog minder van elkander. En bij het beoordeelen daarvan moet niet alleen een tuinman of boschbaas geraadpleegd worden, want behalve de louter technische, is er ook nog een aesthetische zijde aan dit vraagstuk. Een boom, vooral in een laan, is niet in de eerste plaats houtproducent, maar er is daarbij ook een schoonheidsfactor aanwezig.

In Frankrijk en Engeland worden mooie, oude, gebrekkige boomen met veel moeite en kosten, door kettingen en ijzeren banden in stand gehouden. Bij ons hakt men ze liever om vòòrdat ze nog op zijn moost zijn.

Een jaar of 12, 15 geleden stelde een der raadsleden te Hilversum voor, om de boomen langs den 's Gravelandschen weg aldaar te rooien, omdat er wel eens een tak afviel als 't stormde. Gelukkig is deze wandaad voorkomen. En nu, na zooveel jaren, prijken de boomen nog in al haar schoonheid met haar vèr over den weg laag neerhangende takken, daarmee

dien breeden weg prachtig vullend en de ruime wandelpaden overschaduwend. En nimmer hoorden wij, in al die jaren, dat eenig voorbijganger door neervallende takken getroffen werd.

Velen uwer zullen de Torenlaan tusschen Laren en Blaricum gekend hebben. Hoewel volstrekt niet de mooiste laan uit ons land, was zij toch voor ons, bewoners, van veel beteekenis: een verbindingsweg tusschen twee dorpen, die druk begaan werd. De eene helft der laan, bij Laren, bestond uit mooie, zware beuken; toen de laan nog niet bestraat was en diepe wagensporen het mulle zand doorgroefden, was dit gedeelte nog een heerlijk stuk natuur. De andere helft der laan, naar Blaricum, bestond om de andere, uit iepen en linden. En nu heeft men de laan zoodanig verminkt, door van elke twee boomen de laan weg te hakken, dat van onze oude laan, als zoodanig, er één sprake meer is. Hier en daar staat nu een boom, de kleinste der twee; de eenheid, de geslotenheid, de schaduw der laan is gansch verbroken. Stonden de boomen voorheen op afstanden van 5 M., nu zijn er openingen van 10 M. en meer. En daarover wordt alweer beschikt door gemeentebestuur en grond-speculanten, hoogstens voorgelicht door een tuinman als deskundige. Een aesthetisch advies wordt nooit gevraagd, de meening der bevolking evenmin. En toch is het zeer duidelijk dat een laan als verbinding-, als verkeersweg, gemeenschappelijk eigendom moest wezen en dat niet iederspeculant, burgemeester of gemeentebouwkundige het recht tot kappen mocht hebben. Die boomen en lanen werden door onze voorouders geplant en aangelegd, toch zeker niet met de bedoeling om een lateren gemeenteraad of eigenaar een extra winst te bezorgen?

Kort geleden schreef een mijner vrienden mij, naar aanleiding van het kappen van een eikenlaan in zijn woonplaats: „Wat stroomt de wereld toch over, vooral thans, van beunhazen, die niets voelen voor wat de ziel verheft, die geen behoefte schijnen te voelen voor wat door haar schoonheid de fijnste vezelen van onze ziel kan doen trillen. Het is haast niet te begrijpen, dat zulke brute, puur materialistische schepselen kunnen bestaan. Enfin, het is nu eenmaal zoo in de wereld en wij zouden die stumperds diep moeten beklagen om wat zij missen, ware 't niet dat zij bovendien in hun lompeheid de hand slaan aan wat door anderen zoozeer gewaardeerd wordt, aan dingen die voor het leven van anderen zoo waardevol zijn. Ja, dan verdienen zij niet meer beklagd, maar eerder vervloekt te worden.

Bij ons is men van morgen begonnen, ons zoo dierbaar eikenlaantje te kappen en dat nog wel door en voor een rijken graaf om nog een paar centen extra te verdienen, nu de houtprijzen nog hoog zijn. Daarvoor moeten wij en anderen, die er het volle gezicht op hadden, beroofd worden van dat heerlijke eikenlaantje, dat ons zoolang wij hier woonden, een bron was van zoo enorm veel genot. Hoevele jaren hebben wij daarvan genoten! Hoe mooi was 't in alle tijden van het jaar. Nu nog, als de zon die verdorde kruinen belicht, hoe heerlijk is 't daarnaar te zien en hoe weemoedig dat straks te moeten missen.”

Onze voorouders, onze voorgangers toonden meer respect, meer liefde, meer begrip te hebben voor de natuur en hare voortbrengselen dan ons huidige geslacht. Hoe barbaarsch in vroegere eeuwen hun zeden en gewoonten ook geweest mogen zijn, toch, voor ons, staat het vast:

't konden niet zulke barbaren zijn, als wij bedenken wat zij liefhadden, wat zij voortbrachten, in stand hielden en ons nalieten. Hoe zal het nageslacht over òns oordeelen, zoo zij wisten wat er, op velerlei gebied, door ons geslacht is verminkt en vernietigd? En meestal zonder eenige noodzaak.

Wij spreken hier nog niet van het — mede zonder eenige noodzaak, want het gemis aan het juiste inzicht, aan schoonheidsgevoel bij de betrokken autoriteiten, waardoor zooveel worden aangemerkt — scheppen van nieuwe leelijkheid, inplaats van nieuwe schoonheid, waar de wereld toch recht op heeft; wij doelen hier alleen op het behouden van bestaande schoonheid, hoewel daarmee het scheppen van nieuwe schoonheid natuurlijk verband houdt, want een nieuwe leelijke bebouwing b.v. schaadt ontegenzeggelijk aan bestaande schoonheid.

Terwijl wij dit schrijven, komen ons die vele, vele mooie, lieflijke en ons dierbare plaatsen en plekjes uit ons land voor den geest, natuurtafereelen uit bosch en heide, steden en dorpen, tuinen en parken, landerijen of duinen, rivieren en plassen. En in al deze streken of plekjes staan boomen, soms tot machtige complexen saamgevoegd, in bosch en

op pleinen, of tot grootsche, indrukwekkende monumenten als lanen en dreven aanèengeplant. En nog meer zijn die overal staan in ons Hollandsche landschap.

Wie kent niet die intieme, vredige dorpspleintjes, met boomen als reuzen, die er één geheel mee vormen, waar geslacht na geslacht bij is opgegroeid, waar de jeugd onder gespeelde, de jongelui onder keuvelden, de dorpsmid of wagemaker onder werkte en de ouden van dagen hun laatste jaren doorbrachten; die boomen met kruinen zoo dicht als een dak, waar de lijsters in zongen en de duiven in koerden. Welke poëzie, welk een stuk leven en geschiedenis vertegenwoordigen die boomen! Gij kent ze allen, die eeuwenoude, onze voorouders, staande op alle mogelijke plaatsen, waar onze voorouders, met hun fijn gevoel voor poëzie en schoonheid, ze neer zetten of lieten staan, op pleinen en langs wegen, in weiden en langs sloten. Herinner u die machtige oude stronk voor het café in de Lage Vuursche 1) en een zelfde rotsachtige stammen, die u gansche levens weten te verhalen. Kent gij die prachtige, volmaakt ontwikkelde boom, die reusachtige beuk te Gorssel achter het Raadhuis, een boom, zòd volgroeid, zòd volmaakt als schepping, die ons tot ontroering brengt bij het aanschouwen van zooveel schoonheid, zooveel levensdrang; een waar monument, dat de schoonheid in ons ten leven wekt; een organisme volgens een zuiver wiskunstig plan volbracht, een reus van 25 tot 30 M. hoog, de stam glad, slechts hier en daar gerimpeld, als de menschelijke huid; oersterk, vastgehouden door zijn machtige wortels in de aarde, met takken, zelf als boomen, logisch ontspruitend uit den stam, en deze takken weer uitlopend in vele kleinere takken en twijgjes, steeds dunner en dunner, te samen een ragfijn netwerk vormend, een prachtig ornamentaal geheel, als kant tegen de lucht zich afstekend in den winter en met zijn volle kroon van millioenen bladeren in den zomer. En zulk een monument zou ter een of anderen tijd worden vernield als het „kaprijp” was, zooals de vakterm luidt? Zou dit geen misdaad zijn even erg alsof men een prachtige kathedraal ging verwoesten?

Zoo zouden wij kunnen voortgaan, het geheele land door, in alle jaargetijden; in de lente, als het nieuwe leven begint, in den herfst, als de bladerenpracht versterft en een gansche kleurenrijkdom de natuur vervult; en in den winter met sneeuw en rijp, hoe dan de boomen, lanen en bosschen aan onze aarde een geheel ander aanzien geven, als ware zij geheel uit sneeuw geschapen. Overal en altijd neemt de boom in ons landschap een eerste plaats in.

En niet alleen daar waar de natuur zelf hem plaatste, maar ook daar, en zeker niet minder, waar de mensch hem deed groeien voor zijn onderhoud, bescherming of genot. En merkt dan op hoe onze voorouders hem meestentijds tot een schoon, harmonisch geheel deden worden met het omringende land, water, heide, wegen, of woonhuizen, boerderijen, molens, schuren of hooibergen.

Wie uwer kent niet Giethoorn, met zijn smalle, rechte watertjes, rechthoekig op elkaar, omgeven door huizen en boerderijen, omgroeid met boomen, hagen, struiken en bloemen tot een schoonheid van gansch eigen karakter?

Nog herinneren wij ons heel goed bij een onzer bezoeken, eenige jaren geleden, zittend in een dier eigenaardige schuitjes, varende door zoon smal watertje, de lucht boven ons gesloten door de overgroeide kruinen der boomen, ons zelf in een mystiek

licht plaatsend — hoe wij toen getroffen werden door een fel roode kleur eener geranium, die opvonkte in 't helle licht eener kruising van twee dier grachtjes, reeds van uit de verte goed zichtbaar in 't schemerig duister der watertjes.

En toch waren de bewoners daar maar eenvoudige lieden, zich niet bewust van de hen omringende schoonheid, evenmin als hun voorgangers zich bewust waren, zulke schoonheid geschapen te hebben. En ook waren deze watertjes eertijds kunstmatig gegraven, alleen voor nuttigheid, voor vervoer tusschen de veenderijen oudtijds. Nu gaat alle verkeer er te water.

Maar vergeleken bij onze nieuwe veenstreken, hoe wisten onze voorouders in al deze nuttigheidszaken tevens schoonheid te brengen! Vergelijk onze nieuwe veenstreken met haar kanalen daarbij! Waarom is dit alles zoo grenzeloos dor en saai? Kunnen kanalen en vaarten niet zijn als onze rivieren, met begroeiide en bebloemde oevers, zooals de vijvers uit onze parken? Geeft ons land met haar vele mooie plassen, meren en andere wateren, ons juist niet een prachtig voorbeeld hoe van iets nuttigs, tevens iets schoons te maken is? Helaas! Hoe is ook op dit gebied veel schoons verloren gegaan door onoordeelkundig beheer of gebruik.

Wij denken hier aan Amstel en Schinkel, hoe deze veel van hunne schoonheid hebben ingeboet door het gebruik dat fabrieken ervan maakten, terwijl deze wateren door de bevolking van Amsterdam, dat toch reeds matig is voorzien van natuurschoon — juist zoo prachtig benut had kunnen worden voor woonplaatsen. Kennen de Amsterdammers de schoonheid van hun Amstel wel? Zij die steeds trotsch zijn op hun „grachten”, die feitelijk niet anders zijn dan *onoverdekte riolen*, gevuld veeleer met modder dan met water — zij laten het zonder eenig protest toe hoe van hun eenige water, waaraan hun stad haar naam te danken heeft — eerlang één groote moddersloot gemaakt wordt! Zijn oevers ontdaan van hunne natuurlijke begroeiing, om daarvoor in de plaats steeds meer fabrieken te zien verrijzen, die zijn water onherroepelijk in modder zullen veranderen, zooals reeds zoo menig water in binnen- en buitenland, werd bedorven — terwijl dit prachtig breede water met zijn mooie kronkels, als door de natuur aangewezen schijnt om een bebouwing te krijgen die als tuinstad een idealen overgang en aansluiting vormt met de dichtere bebouwing der stad, en, inplaats dat al de schoonheid van dit water zal worden geschaad, deze daardoor juist kan worden verhoogd.

Waarom moeten zulke mooie natuurstreken door industrie worden in beslag genomen en bedorven, terwijl er voor de woningen der menschen nieuwe plaatsen moeten worden ontgonnen, waargeen natuur-schoon aanwezig is en met veel moeite en kosten toch niet bereikt wordt wat men elders om niet heeft?

DE OUDE EIK BIJ CARELSHAVEN, DELDEN, ALYSSA.

1) Toen dit geschreven was kregen wij bericht dat ook deze boom gevallen was! Trouwens, ook op de Lage Vuursche wordt veel gekapt!

Ja, als onze fabrieken en werkplaatsen zòd waren dat ze de natuur niet mismaakten, zou er niets tegen zijn en wij vertrouwen dat het eenmaal zoo worden zal. Maar tot zolang moeten de mooie plekken voor woonplaats en niet voor industrie gebruikt worden.

Laten wij bedenken dat de mensch niet in de eerste plaats leeft om te werken, maar dat hij werkt om te leven. Dat dus dit werken niet allesoverheerschend moet zijn, maar ondergeschikt aan zijn leven. En dit leven eischt Schoonheid.

Wel huiveren wij dikwijls als we denken aan die ontzettende complexen van fabrieken, die in sommige streken schier overheerschend zijn, fabrieken, die brokken gronds beslaan als geheele steden, de werkplaatsen der aarde..... en dan zien wij voor ons geestes oog de middeleeuwen oprijzen, met hun huisindustrie, toen het voorzien in onze behoeften alles handwerk was en ieder gehucht, iedere stad zijn eigen producten voortbracht. Hoeveel mooier en zuiverder moet het leven toen geweest zijn!

Maar — we kunnen en verlangen ook niet terug, doch moeten vooruit. Maar 't zou dwaas zijn in het wilde voort te hollen, en nooit eens stil te staan en te overpeinzen. En dan komen we tot de conclusie, dat, al kunnen wij niet meer tot handwerk teruggaan, wij de schoonheid van het leven te lief moesten hebben om voort te gaan op den weg die de moderne industrie is ingeslagen; maar dat wij, gebruikmakend van machinerieën en moderne gebruiks-kracht en dergelijke uitvindingen, deze moeten aanwenden en toepassen zóó, dat zij de schoonheid niet schaden, doch veeleer behulpzaam zijn.

Vergeten wij ook niet, dat wij niet meer leven in den tijd toen de grootindustrie pas opkwam en de loon-slaven gereed vond, die zij noodig had voor haar bedrijf. Wij leven snel — zeer snel — de huidige arbeiders laten zich niet meer gebruiken als hun lotgenooten van voor 50, 60 jaar; de arbeiders der toekomst zullen andere, betere, mooiere levens- en arbeidsvoorwaarden verlangen en eischen dan de tegenwoordige — en daarmee verbandhoudende toestanden in het leven roepen als wij hierboven bedoelden.

Want ook de arbeiders hebben recht op Schoonheid. Bedenken wij toch goed dat de industrie en de handel er zijn voor de menschheid, maar niet omgekeerd, zooals het wel eens lijkt, als wij toestanden zien, die tegen elk menschaardig bestaan indruischen.

Er wordt in den laatsten tijd meer en meer de aandacht op gevestigd dat ons gansche land veel van zijn schoonheid inboet door onoglijke bebouwing; dat geheele landstreken worden mismaakt en bedorven, haar oude schoonheid dikwijls in een woestijn herschapen.

Wij weten dit door jarenlange ervaring maar al te best. Doch wij zijn niet zoo pessimistisch gestemd als sommige natuurliefhebbers, die van meening zijn, dat elke nieuwe bebouwing noodwendig schaden moet aan het landschapsschoon. Wie ernstig studie heeft gemaakt van de kultureele schoonheid van het Hollandsche landschap — wie onderzocht heeft uit welke motieven de bestaande schoonheid in ons landschap is opgebouwd en onder welke omstandigheden zij tot stand kwam — die weet dat er in 't geheel geen reden tot wanhoop is — al is er veel, ontzettend veel verwoest en mismaakt, dat niet meer te herstellen is — maar die weet ook dat nieuwe schoonheid overal en in ieder tijdvak kan worden geschapen, wetende dat velerlei voorwaarden daarvoor ruimschoots aanwezig zijn en dat onze moderne tijd, met hare vele hulpmiddelen, die vroegere geslachten nooit gekend hebben,

het zeker in zijn macht heeft uit bestaande motieven steeds iets nieuws, iets oorspronkelijks op te bouwen, mits — het be- bouwen en verwerken, het beplanten en het graven worde opgedragen aan der zake kundigen, aan schoonheids-gevoeligen, aan artisten dus, en niet, zooals tot heden veelal geschiedt, aan enkel nuttigheidsmensen, ja, zelfs dikwijls wordt overgelaten aan onbevoegden. Deze zijn het die de Schoonheid doodden.

Het graven van kanalen en havens, het aanleggen van wegen, spoor- en trambanen met de plaatsing van stations en andere „dienstgebouwen”, wordt dit alles niet steeds verricht door ingenieurs, technici en bouwkundigen, mannen der wetenschap, die uit den aard der zaak alleen zien naar techniek en nuttigheid en naar den kortsten afstand? Het leggen van spoor- en trambanen door nieuwe streken geschiedt veelal in overleg met, en onder pressie van de bezitters der gronden. En al liggen ook de mooiste bosschen en lanen, die prachtige waters of heuvels hun in den weg, ze gaan er onherroepelijk doorheen, alles verwoestend en omkappend, dempend en uitgravend wat zij tegenkomen. Behoeven wij hier nog aan te toonen hoe allesoverheerschend al zulke zaken in het karakter van het landschap, van steden en dorpen zijn? Hoeveel mooier kon dit dikwijls wezen, als ook aesthetici hierin gekend werden?

Hoe komt het toch dat de wetenschap voor alles deskundigen en zelfs specialiteiten heeft, terwijl zaken, de aesthetica betreffende, worden overgelaten, aan — ja dikwijls gegeven in handen van onbevoegden, die er naar willekeur mee om-

springen — en er toch ook op dat gebied deskundigen zijn, maar die er buiten gehouden worden? Wij noemen hier de groote macht die b.v. de gemeentebesturen hebben om met hunne gronden en gebouwen te handelen zooals hun goeddunkt; vooral kleine gemeenten, die meestal geen „bevoegde kracht” hebben die hen kunnen voorlichten in deze zaken, toonen hierdoor dat ingrijpen dringend gewenscht is. Het maken van een uitbreidingsplan in kleine gemeenten en het aanleggen van wegen wordt daar dikwijls opgedragen

aan dorpsstimmerlieden of raadsleden, die zich er bekwaam genoeg voor achten. En juist in kleine gemeenten met veel natuurschoon, landelijken aanleg en prachtige omgeving, zijn goede uitbreidingsplannen van heel veel betekenis. Het komt hier dus alles aan op het juiste inzicht van de betrokken autoriteiten. Verder zijn het tegenwoordig de bouwverenigingen, die het cachet onzer steden, dorpen en landschappen beheerschen, helaas! niet altijd in de goede richting.

Als voorbeeld, dat met vele andere kan worden aangevuld, kunnen wij noemen het verminken van het dorp Blaricum. Dit dorpje, tot voor kort een mooi voorbeeld van landelijken dorpsaanleg, staat op 't punt mismaakt te worden door de leelijke en zeer slecht aan de omgeving aanpassende bouwrij der R. K. bouwvereniging, en andere brouwswels, door den gemeentekwaam te wezen. Maar — in zulke gevallen wordt meer op godsdienstige richting dan op bekwaamheid gelet. Jammer, dat daar het landelijk schoon aan wordt opgeofferd!

Een ander voorbeeld is de Noordzee-badplaats Noordwijk. 1) Wie uwer daar bekend is, zal het met ons eens zijn hoe daar een chaos van bouwsels is ontstaan door, zooals men dat noemt het „particulier initiatief”, door het absoluut gemis aan des-

1) Wij noemen in dit verband juist Noordwijk, omdat daar de huizen over 't algemeen niet slecht zijn — in Zandvoort en andere badplaatsen zijn deze van inférieure qualiteit — doch de wanorde, het gemis aan een algemeen plan maakt Noordwijk zoo ondragelijk. Vergelijk daarbij een oud stadje of dorp, hoe daar rust, stijl is, die Noordwijk en dergelijken, totaal missen.

LANEN BIJ GROENEVELD (BAARN).

kundige leiding en een algemeen plan. Daar waren nu werkelijk alle voorwaarden aanwezig om een geheel nieuw, bouwkundig schoon geheel te verkrijgen. De mooie duinen met haar velerlei glooiingen boden veel gelegenheid tot prachtig partijtrekken van het niveau-verschil, waardoor een levendig relief bereikt had kunnen worden, met crescendo en climax, opklimmend, stijgend en aanzwellend tegen en op de verschillende berghellingen, in ons vlakke land nergens anders gekend. En zie nu wat er van geworden is, door een totaal gemis aan inzicht bij de betrokken beheerders der grond-exploitatie-maatschappij, door het ontbreken van een algemeen plan, opgemaakt door een terzake kundig architect, en door, tengevolge van 't bovengenoemde, een algeheele afwezigheid van samenwerking der verschillende architecten, „bouwkundigen”, timmerlieden, en beunhazen op bouwkunst-gebied.

Daar staan die vele met elkaar en met de omgeving vloekende huizen, hotels en pensions in woeste mengeling dooreen gezet, hoog, laag, vooruit, achteruit, op en neer, wit, rood, zwart, groen, geel, paars en grijs, alles bont door elkaar gegooid. 1) Het geheel is gruwelijk leelijk, een pijn voor de oogen en zelfs de aanwezigheid van de mooie duinen, die hier en daar een prachtige achtergrond vormen en het aanzien der zee, kan ons niet verzoenen met deze bouwerij, noch kunnen deze dragelijk maken. En het algeheel ontbreken van boomen, lanen en bosschen, die op zoo menig andere plaats veel verzachten, maakt de toestand hier nog erger en het gemisaan architectonische eenheid hier nog hinderlijker en in 't oog vallender.

O! dat het bouwende publiek toch eindelijk eens wakker werd en besef kreeg dat het zich knollen voor citroenen liet verkoopen! Als een kruidenier suiker of meel vervalscht of de volle maat niet geeft — als een melkboer zijn melk met water „aanlengt”, zijn zij strafbaar.

Maar wat doen bedoelde beunhazen uit deze twee boven aangehaalde voorbeelden van slechte bouwerij anders dan strafbare feiten plegen? Zijn het geen misdadigers, kwakzalvers op architectuur-gebied — vervalschen zij de schoonheid, verkrachten zij de natuur, vergiftigen zij de smaak van het publiek niet, dat recht heeft op zuivere architecturale schoonheid, onvervalscht, of op oorspronkelijk werk van hen, die zij opdrachten geven, en betalen! — de volle maat, op eigen werk, een product van hunne geest — dus niet „aangelengd” met dorre, ziellooze namaaksels naar 't werk van anderen of slappe copieën van vroegere stijlen.

Een plan als 't hier bovenbedoelde nu, is van grondspeculanten, wier enig doel is: zooveel mogelijk winst-maken, niet te verwachten; waarmee dus is aangetoond dat het beheer van grond in 't algemeen en van mooie natuurstreken in 't bijzonder niet moest geschieden door speculanten of dergelijke leeken, doch onder toezicht moest komen van bevoegde personen of colleges.

Zoo zouden wij kunnen voortgaan met opsommen van voorbeelden.

Het geheele Gooi b.v. schijnt in handen van speculanten, die op den grond neerstrijken als de gier op zijn aas; „wat kost me het Gooi”, vroeg onlangs een der bekendste speculanten spottend, hiermee bedoelend dat daar alles te koop is, als men maar geld biedt.

1) Dat in vroegere eeuwen uit het vrije bouwen wel mooie bouwkunst is voortgekomen, kwam alleen omdat het volk, als geheel, in dien tijd meer schoonheidsgevoel had, waardoor er „stijl” was, getuige al wat ons uit dien tijd is overgebleven. Terwijl het tegenwoordige geslacht geen schoonheidsgevoel heeft, te oordeelen naar onze levenswijze.

En tegenover dit chaotisch bouwen als te Noordwijk en elders stellen onze bouwverenigingen de huidige uniforme bouwwijze, waardoor het geheele land en iedere stad voorzien wordt van vrij wel gelijke woonkazernes! waardoor de volkswoningbouw groot-industrie wordt waaruit de bouwkunst verbannen is.

Niet dat er gebouwd wordt, lijkt ons het gevaar, maar hoe er gebouwd wordt en vooral, het ontbreken van een groot, algemeen plan, bestudeerd en opgezet door bekwame personen ter verkrijging van eenheid.

Het schijnt onafwendbaar en we kunnen er ons in verplaatsen — dat de bevolking van Amsterdam, die voorhands nog daar hare broodwinning heeft — althans een meer ideale

woonplaats begeert en hiervoor het Gooi schijnt uit te kiezen, het schijnt daarvoor aangewezen — al valt het voor de natuur te betreuren — en dat, binnen afzienbaren tijd, het geheele Gooi één groote tuinstad voor de Amsterdamsche bevolking zal worden, van Bussum tot Baarn, van Hilversum tot Huizen, ja, tot Loosdrecht en de Vechtstreek toe, want ook van de waterpartijen in ons land kon een prachtig gebruik gemaakt worden voor onze woonplaatsen, veel meer dan tot heden geschiedt.

We mogen dit naar-buiten-wonen de aan natuur arme Amsterdammers niet misgunnen, maar 't eerder een verblijvend verschijnsel noemen dat den stedeling hart en oogen open gaan voor de natuur. Doch daartegenover moet worden gesteld dat dan ook de natuur zooveel mogelijk worde beschermd en gehandhaafd — want daarvoor komt men immers naar buiten? — en, moge er al eenige schoonheid worden geofferd waar dit strikt noodig is, er andere, nieuwe schoonheid voor in de plaats worde gesteld.

THEO RUETER,
Architect te Blaricum.

(Slot volgt).

Foto Kruisinga.

HERFST IN HET WIESELSCHE BOSCH.

BOSCHWEG

HOE DE DIEREN SPREKEN

37) DOOR WILLIAM J. LONG.
Met toestemming van den schrijver vertaald door S. CILIA STOFFEL.

X. HET PAD.

OM mijn meertje te bereiken, moet ge uw kano op den oever van 't Simgegamokmeer laten, het meer waar ge kampeert, en oostelijk door de groote bosschen trekken. Ginder is de landingsplaats, die oever van groen met immortellen en blauwe asters gekroond, met een nis als een gewelfde deuropening in het bosch er achter. Een ruwe pijnboom 1) leunt naar voren over een stukje kiezelstrand, als om een goede plaats aan te wijzen om met uw kano te landen, en er is iets wonderlijk levends in zijn houding, bijna of hij voelde. Het is alsof de oude boom uw komst gadeslaat; door zijn naalden vaart een zacht welkomsgeluister, als ge aan wal stapt.

Bij 't binnenkomen van het bosch (en omdat ge alleen zijt en dus natuurlijk, maakt iets in hun schemerige gewelven, hun geheimzinnige diepten, hun ademende stilte u zoo zachtgestemd) merkt ge, dat ge op een ouden houtweg zijt, eens een schreeuwend zinnebeeld van de menschelijke vernielzucht, maar met het jaar werd hij stiller, schooner, sinds de Natuur haar herstellingswerk begon. De aarde onder uw voeten, de rustige aarde, die de houthakkers hadden laten liggen, gescheurd door ijzeren werktuigen, stukgereten door dynamiet, heeft zich weer gedeckt met haar zachte gewaden. Pluimige varenpolsters komen vrijpostig op den weg naar voren groeien uit schaduwrijke plekje, bloeiende wilde grassen vullen er alle zonnige openingen met hun geur, en door de schaduw, door den zonneshijn komt er een paadje aanslingeren, dat de pooten van herten en elanden gemaakt hebben. Ieze schuwe dieren gebruiken den vergeten weg al; ge kunt ze er tegenkomen, wanneer ge in de avondschemering terugkeert.

Overal naast het dierenpad zijn oude kenteekenen van den vernielal. Nobeleschdoorns of ceders, die eeuwenlang groeiden, zijn neergesmaakt, de takken er afgehouden, aan kant gegoooid om te vermolmen, en dat alles omdat ze een houthakkersbaas in den weg stonden, wiens eenige gedachte was om zijn gehakte sparren naar het meer beneden te krijgen. Naar zulke boomen kijken, dood en van hunschoonheid ontdaan, is medelijden of verontwaardiging voelen; maar de Natuur deelt niet in ons gevoel, want ze is te rijk aan leven en hulpbronnen om ook maar even tijd te verspillen met treuren. Ze is al aan 't opbouwen van wat de mensch gesloopt heeft. Gapende bijwonden zijn alle schuilgegaan onder windsels van levend mos; elke gevallen stam heeft zijn verlies verborgen onder een mantel van boommos, die niet van dood getuigt maar van hernieuwd leven.

Waar de zon deze gevallen reuzen aanraakt, spreidt er zich een teere blos overheen. Zie ze wordt rooder als ge er nieuwsgierig naar kijkt, en als ge 't onderzoekt, merkt ge dat het een overvloed van „feën-bekertjes” 2) op slanke steeltjes zijn, die elk hun vuurrood kelkje naar 't licht heffen. Ze bieden heel zachte, uitlokkende zitplaatsen, die meegeven met uw gewicht en een geur omhoog zenden als van gekneusde kruiden; maar neem de uitnoodiging niet aan. Als ge poozen moet om uit te rusten of te genieten van de stilte, ga dan niet opeen van die bemoste stammen zitten, maar op eenigen afstand er voor, en laat de ineensmeltende kleuren voor uw oogen zijn, wat de wind in de demmen voor uw ooren is, of de geur van den spar

1) Pinus Divaricata.
2) Een soort zwam.

voor uw neus. Dan zullen, terwijl ge aan den weg zit te rusten, al uw zinnen harmonisch genieten; hun natuurlijk geboorterecht.

Waar de oude weg om 't uiteinde van een heuvelrug slingert en elke steilte vermijdt, staat het vol jonge balsemsparren; waar hij neerbuigt naar de laaggelegen landen, maken snel groeiende elzen er zich van meester; en als ge het meer ver achter u laat, begint hij zich eindeloos te vertakken, elke tak splitst zich weer in kleiner zijtakken, evenals de twijgen van een boom, wanneer ge ze volgt, van binnen naar buiten. De twijgen eindigen met een knop in de ijle ruimte; maar land-in versmalt zich het eind van een houtweg tot een hertenpad, het pad tot een konijns spoor, en dat spoor verdwijnt in een somber cedermoeras of een ongerept boschje waar aan geen enkelen kant iets te zien is. Het is op zulke plaatsen, wanneer wij ons druk maken over een andermans weg inplaats van ons bij ons eigen pad te houden, dat we de meeste kans loopen het spoor bijster te raken. Bij 't teruggaan hoeft ge niet bang te zijn mis te loopen, want al deze paadjes leiden naar den hoofdweg en vandaar heuvelaf naar het meer; maar bij 't heengaan doet ge goed met alle zijpaden te vermijden, die nergens heenleiden en uw oriënteringsvermogen in de war brengen.

Wanneer ge den weg dus achter u laat, en nog steeds naar het Oosten loopt, komt ge een heuvelkam over waar 't loofhout, evenals zijn voorouders, onaangetast door de werktuigen der menschen staat. Geweldige stammen van beuken of suikerahornen 1) of gele berken rijzen machtig omhoog, ver uiteen, met het mos van eeuwen op zich; hoog boven uw hoofd is een teer Gothisch loofwerk, een lichtdans tegen het blauw, en over alles is de gezegende stilte.

Aan den anderen kant van den heuvelkam glooit de grond tot hij vlak zich uitstrekt. Weldra groeit het mos dikker onder de voeten, met een koelte die getuigt van voortdurende vochtigheid. Het woud wordt dicht, bijna verbijsterend; hier een donkere opslag van sparren, daar een ruigte van lederhout 2), ginds een laag gedeelte waar ondoordringbare elzenboschjes het onmogelijk maken om rechtaan, rechtuit te blijven gaan. Daar niets van dit hout

waarde heeft voor den houthakker, is er nergens iets van hakken te zien; maar omdat ik al eerder hier langs ben gegaan, evenals een dier instinctmatig 't zelfde spoor ben gevolgd, begint er vaag een kronkelpad voor den dag te komen, met een gebogen twijg of een door den bliksem getroffen boom bij elken draai om de richting aan te wijzen.

Terwijl ge met groter vertrouwen voortloopt, omdat ge als iemand die in de bosschen thuis is, ver voor u uit leert kijken, om de teekens in u op te nemen, die u den weg moeten wijzen eer ge bij ze komt, wordt het schemerige bosch plotseling lichter; een lichtgolf stroomt naar binnen en verraadt als ze hoog over u heengaat, dat ge dichtbij een open plek zijt. Als om die mededeeling te bevestigen gaat het spoor over in een echt uitgesleten hertenpad, dat er uitziet alsof de dieren, die er gebruik van maakten, goed wisten waar ze heengingen. Dichte groepen teere jonge lariksen rijzen voor u op; er tusschen openen zich wazige vergezichten, als ramen met kant gedrapeerd, en dwars over een van de verschieten strekt zich een zilveren lint uit. Nog een paar passen en — daar! mijn meertje glimlacht u tegen, als het de blauwe diepten van den hemel of het wit van voorbijglijdende wolken weerspiegelt, gevat in bleekgroene lariksen en roodgloeiend mos.

(Wordt vervolgd)

1) Acer Saccharum.
2) Dirca Palustris.

ROZENHOEDKAAI TE BRUGGE.